

A vésnöki hivatás a XX. században KB-től BP-ig*

Boldog békeidők.

Körmöcbánya után Budapesten.

Látogatás egy vésnökműhelyben.

A Nemzeti Kulturális Örökségünkbe az ötven évnél régebbi tárgyak, épületek, művészeti alkotások tartoznak. Természetesen senki ne gondolja, hogy 1965 után nem készültek jelentős alkotások, de ezeket még a közvélemény és a kritikusok fogják elbírálni és minősíteni. Ezt az időkorlátot követve, három egymástól eltérő szakaszt különböztethetünk meg az éremművészet és a kitüntetéskészítés terén.

A század eleje, az első nagy világegyésig a boldog békeidők korszaka, remek mesterek keze alól kerülnek ki a szebbnél szebb birodalmi kitüntetések, *Ferenc József* szinte mindegyiken megjelenő portréjával. Az 1. kép izellítő, amely illusztrálja az időszak stílusát.

A vésnök *Rudolf Ferdinánd Marschall* (Bécs 1873–1967), a Ferenc József-portrék udvari készítője, 1905-től a bécsi éremművészeti iskola igazgatója.

A későbbiek során, már a vérzivataros években a katonai kitüntetések, a vitézségért, sebesülésért adományozott érmék készítése a vésnökök fő feladata.

A második jelentős időszak a Trianont követő 25 év. Körmöcbányáról Budapestre települ a Magyar Királyi Állami Pénzverő. A KB verdejel helyett megjelenik a BP. A vésnökök már nem a Monarchia keretei között alkotnak, hanem kizárólag a hazai igények megvalósítói. A technika lényegesen megváltozik, a tervek többszörös nagyításban, gipszben készülnek, a valós méretre kicsinyítés, redukálás acélba másoló berendezésekkel történik. A vésnök felada-

ta átalakul, a kor feszített ütemét jobban kiszolgáló módszerek segítik a munkájukat. A koronáról pengőre áttérés, bolgár és egyiptomi pénzek gyártása komoly kihívás a frissen alakult pénzverőnek. A forgalmi pénzek mellett igen termékeny ez az időszak az éremkibocsátásban is. Neves szobrászok vetélkednek szebbnél szebb éremtervekkel, amelyek mind vésnökök keze által valósulnak meg. Egy szép példája ennek *Wahlner Aladár* portréja (2. kép).

IGNIS CALOREM SUUM ETIAM IN FERRO TENET

„A tűz a vasban is megtartja melegét.”

Kézbe véve egy verőtövet, szinte érezhető a mondás igaza. Nem a hőkezelés kihűlt melegét, hanem a szenvedély tüzét őrzik ezek a szerzők. A szépség, a virtuozitás harmóniája sugárzik ezekből a vésetekből. Az építész, a szobrász, a festő, monumentálisának szinte nincs határa. Óriási méretekben fejezhetik ki érzéseiket, mondanivalójukat. Az éremművész, a vésnök méretekben jelentősen korlátozott. A művészeteknek ebben a miniatűrízált ágában szó szerint redukált méretekben jelenik meg az elképzelés.

Ennek a fontos műveletnek állít szép emléket a 3. képen látható

érem, szimbolizálva a nagyból a kicsi felé vezető utat és egyben értékelve azt a hihetetlen teljesítményt, amelyet az 500 érem redukciója jelentett.

A határok – amit a vésnök szeme még érzékel nagyítóval, mikroszkóppal, mint legapróbb részlet, valamint a sajtológép ereje, amivel a legnagyobb felület- és reliefsmélység érhető el. Ezek között valósítható meg a téma, a részletgazdagsága, a motívumok kiemelése, vagy elnagyolása.

Szót kell ejteni még egy jelentős korlátról, az érem másik oldaláról, vagy közérthetőbben a hátlapjáról. A két oldal mintázatának, reliefsmélységek egymáshoz viszonyított elhelyezkedésének jelentős szerepe van. A „találkozási” pontok, felületek átgondolatlansága meghiúsíthatja a veretek tetszetős, minden részletet visszaadó képét. Például egy portré esetében, akinek dús haja van, nem lehet kopasz a vereten, azért mert az érem anyaga nem tudta kitölteni a vésetet. (Sajnos néha előfordul, hogy csorbul a finom vonalak látványa.)

További technológiai kihívás a harmadik oldal, az érmék palástjának, díszítésének, feliratainak láthatóvá tétele, amelyet az érem elő- és hátlapjával szükséges összhangba hozni. Látható, hogy a véset elkészítésénél a gyártás, különösen a sorozatgyártás feltételrendszerét is figyelembe kell venni és szükséges alkal-

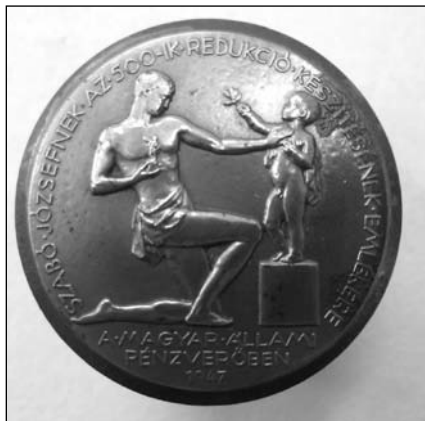

■ 1. kép. Jubileumi kereszt 1908, Ferenc József trónra lépésének 60 éves jubileumára

■ 2. kép. Wahlner Aladár portréja az OMBKE emlékérmén, Berán Lajos (1882–1943) alkotása 1926-ból

* A 2015/2. számban megjelent cikk folytatása.

■ **3. kép.** Iván István (1905–1967) alkotása, felirata: „SZABÓ JÓZSEFNEK AZ 500-IK REDUKCIÓ KÉSZÍTÉSÉNEK EMLÉKÉRE / A MAGYAR ÁLLAMI PÉNZVERŐBEN 1947”

mazni szabályait. Szinte minden korban, de különösen a XX. században egy-egy új érem vagy pénzérme verése nem kezdődhetett el a vésnök jelenléte és jóváhagyása nélkül.

A harmadik időszak megismeréséhez pillantsunk be egy kis időutazással a 60-as évek vésnökműhelyébe. A naptár 1965-t mutat. Az ajtón szigorú felirat „Idegenek a műhelybe csak külön engedéllyel léphetnek be!” Az elsőre keménynek tűnő fogadtatásnak oka van. A műhelyben szigorú számadású szerszámok, forgalmi pénz verőtövek, nemesfém hitelesítő fémjelek, bélyegzők, pecsétnyomók készülnek, amelyek megtekintése, felhasználása, csak előírás szerinti, szabályozott formában történhet.

Az engedély birtokában, kísérővel beléphetünk. Világos terem, csend, csak néha egy-egy kalapácsütés,

halk beszélgetés. Mintha egy könyvtár olvasótermébe lépnénk be, 15 vésnök hajol, a félkörben kivágott asztaloknál ülve, a készülő verőtövek fölé. Ki mikroszkópon keresztül, ki fejre illeszthető nagyítóval, ki szabad szemmel vési a különleges, forgatható, dönthető asztali befogókba behelyezett acéltöveket. Kezüik közelében számtalan, hegyes végű kézi véső, apró különböző mintázatú acél beütők, plasztilin a relief ellenőrzésére. Az asztalon rajzok, grafikák, gipszmodellek, félig kész szerszámok. A verőtövek tükörfeliratait olvasva nem mindennapi szerszámokat láthatunk. Az egyik felirat, a portrét körbefogva, ZRÍNYI MIKLÓS, 1508–1566, 1000, BP. A másik oldalon Székely Bertalan, Zrínyi kirohanása című festménye látható, a felirat MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG, EZER FORINT, 1966. A tervezési dokumentációból megtudhatjuk, hogy a következő évben kerül majd forgalomba, Zrínyi halálának 400 éves évfordulójára. Tervezői *Iván István* és *Varga Lóránt*, az emlékpénz 50 mm átmérőjű, 900 ezrelékes aranyból fog készülni, a súlya 84,1 g lesz és 330 db kerül kibocsátásra. (Meg nem erősített mai ára 3,5 M Ft/db.) A verőtövek készítése két komoly kihívást közvetít a vésnök felé. Az egyik, hogy miként lehet sík festményt plasztikusan megjeleníteni, a másik, hogy miként lehet az előre eltervezett súlyt tartani. Ezek azok a pontok, amikor a mesterség minden tudására szükség van, hogy a behatárolt paraméterekhez igazodva, az esztétikum csorbulása nélkül készüljön el a pénzérme.

A másik asztalon egy ismerős port-

■ **4. kép.** Kennedy-portré, Kohut Ferenc (1912–1973) vésete

ré, *Kennedy* mosolyog ránk. A vésetet minden terv nélkül, fénykép alapján, kézzel véste meg *Kohut Ferenc* fővénök (4. kép). Gyűrűk díszítésére, szintén aranyból fog készülni. Nevezett fővénök olyan egyedülálló, mesteri módon tudta megoldani ezeket a véseteket, hogy ország-világ a csodájára járt. Manapság, amikor a fénykép alapján már háromdimenziós másolat készül acélba, ez a virtuozitás veszít értékéből, de a korábban elkészült vésetek a vésnökhívás, az éremművészet nagyjait nem feledtetik.

Hosszú utat tettünk meg, Ferenc Józseftől, *Wahlner Aladáron* és *Zrínyi Miklóson* át az amerikai elnökig. A nevezett személyek alakját számtalan formában örökítették meg: festményként, szoborként vagy éppen fényképen, de emléküik őrzéséhez, megjelenítésükhöz a vésnökhívás jeles képviselői is mind hozzá tudtak tenni egy-egy szeletet.

Miskolci anyagmérnök hallgatók gyárlátogatáson a Magyar Suzuki Zrt.-ben

A Fémtechnológiák c. tantárgyat gondozó Metallurgiai Intézet szervezésében 2015. október 2-án anyagmérnök hallgatók kis csoportja üzemlátogatáson vett részt az esztergomi Suzuki gyárban, ahol részletes tájékoztatást kaptak a Présüzemben, a Hegesztőüzemben, a Szerelőüzemben és a Festőüzemben folyó tevékenységekről,

és az üzemek bejárása közben válasszt kaphattak az egyetemi elméleti órákon hallottaknak a gyakorlatba átültetésének a sajátosságairól. Emellett a csoportot kalauzoló *Sipos Tamás* úr minden egyes gyártási műveletnél külön is felhívta a figyelmet a legújabb és/vagy legérdekesebb gyártás- és felülettechnikai megoldásokra.

Az üzemlátogatás után a hallgatók és kísérő tanáraik a Suzuki gyár gyakornoki programjairól is kaptak tájékoztatást, mely gyakornoki program keretében a Suzukinál évente 15-20 főt tudnak fogadni szakmai gyakorlatra és további 30 főt az ún. kooperatív képzési programjukra, melyek mindegyikéhez ösztöndíjas támogatást is nyújtanak. **TT**